

Ett stärkt partnerskap för Europeiska forskningsområdet

Utbildningsdepartementet

2012-08-16

Dokumentbeteckning

KOM(2012) 392

Ett stärkt partnerskap för Europeiska området för excellens och tillväxt
(preliminär översättning)

Sammanfattning

Det Europeiska forskningsområdet (ERA) syftar till förverkligandet av den ”femte friheten”, dvs. ambitionen att skapa ett fritt flöde av forskare och vetenskaplig kunskap inom EU. ERA är en central komponent av Europa 2020-strategin och dess flaggskeppsinitiativ Innovationsunionen.

Europeiska rådet beslutade i februari 2011 att ERA ska vara färdigställt 2014.

I meddelandet lyfter kommissionen fram fem prioriteringar för det Europeiska forskningsområdet (ERA): effektivare nationella forskningssystem; optimalt transnationellt samarbete och konkurrens; en öppen arbetsmarknad för forskare; jämställdhet och jämställdhetsintegrering inom forskningen; samt optimal cirkulering, tillgång till och överföring av vetenskaplig kunskap.

Prioriteringarna bör enligt kommissionen realiseras genom ett förstärkt partnerskap där, förutom medlemsstaterna och kommissionen, även intresseorganisationer inom forskningsområdet ska ingå. För de flesta av prioriteringarna föreslås insatser där medlemsstaterna, kommissionen och intresseorganisationer bidrar inom ramen för sina respektive befogenheter.

För att följa utvecklingen av ERA kommer kommissionen att ta fram ett uppföljningssystem bestående av indikatorer. Den första årliga framstegsrapporten kommer att presenteras 2013. Om framstegen inte bedöms tillräckliga i den rapport som presenteras 2014 så kommer olika handlingsalternativ, inklusive lagstiftning, att övervägas.

Regeringen är generellt positiv till kommissionens meddelande om ERA. De prioriteringar som lyfts fram i meddelandet är i linje med den inriktning som regeringen förespråkat.

2011/12:FPM170

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Europeiska rådet beslutade vid sitt möte i februari 2011 att Europeiska forskningsområdet (ERA) ska vara förverkligat år 2014.

Den 13 september 2011 lanserade kommissionen en konsultation om ERA. Regeringen svarade på konsultationen den 2 december 2011.

Kommissionens meddelande om ERA presenterades den 17 juli 2012.

1.2 Förslagets innehåll

Kommissionen framhåller kunskapens betydelse i den nutida ekonomin. Världsledande forskning och innovation är därmed centralt. Indikatorer visar dock att vetenskapens kvalitet och effekter inom EU försvagas.

ERA bör fortsatt bestå av 27 nationella forskningssystem som baseras på ländernas egna styrkor och styrkeområden. Kommissionen menar dock att de nationella systemen måste vara öppnare i förhållande till varandra och till omvärlden samt vara mer sammanlänkade och samverkande. Det behövs både mer konkurrens och mer samarbete.

Givet den korta tid som står till förfogande för ERA:s förverkligande 2014 menar kommissionen att det behövs ett förstärkt partnerskap som, förutom medlemsstater och kommissionen, även inbegriper intresseorganisationer inom forskningsområdet. Många av de förslag som förs fram i meddelandet riktar sig därför mot de sistnämnda.

Kommissionen kommer att följa utvecklingen av ERA genom ett uppföljningssystem baserat på indikatorer. En första framstegsrapport kommer att tas fram 2013, vilken kommer att innehålla en jämförelse med situationen 2012. Kommissionen kommer därefter att 2014 presentera en mer omfattande bedömning av hur ERA utvecklats. Om framstegen är otillräckliga kommer olika handlingsalternativ, inklusive lagstiftning, att övervägas.

Kommissionen lyfter fram nedan **fem prioriteringar** i meddelandet.

Effektivare nationella forskningssystem

Konkurrens på den nationella nivån är centralt för att maximal nytta ska uppnås med offentliga medel. Forskningsmedel bör fördelas genom öppna utlysningar där ansökningarna bedöms av sakkunniga experter. Sådana bedömningar bör även användas för att fördela medel på institutionell nivå, t.ex. till lärosäten.

Optimalt transnationellt samarbete och konkurrens

För att hantera de stora samhällsutmaningar som EU står inför behövs gränsöverskridande forskningssamarbete och konkurrens. Gemensamma forskningsprioriteringar behöver definieras och implementeras via gemensamma, eller åtminstone synkroniserade utlysningar, vilka använder internationella sakkunniga för utvärdering av ansökningar. Detta skulle leda till värdefull konkurrens på europeisk nivå.

Investering och användning av forskningsinfrastruktur

Excellent forskning är beroende av forskningsinfrastruktur i världsklass. Sådant infrastruktur attraherar talanger och stimulerar till innovation och affärsmöjligheter. Den s.k. ESFRI-listan, som innehåller de mest angelägna forskningsinfrastrukturerna som behöver byggas i Europa, kräver nationella insatser. Samtidigt är investeringarna så stora att de inte kan genomföras av enskilda medlemsländer. Även forskares möjligheter och villkor vad gäller användning av infrastruktur i andra medlemsländer är en viktig fråga.

En öppen arbetsmarknad för forskare

Forskarmobilitet bidrar till excellens, men det finns ett antal hinder för att uppnå en fungerande europeisk arbetsmarknad för forskare. Ett betydande hinder är frånvaron av öppen och meritbaserad rekrytering. Mobiliteten skulle också gynnas av ett system där icke medborgare ges möjlighet att söka forskningsmedel som får föras över nationsgränser. Det finns även andra hinder för ökad mobilitet, t.ex. inom socialförsäkringsområdet.

Jämställdhet

Trots strategier på nationell och europeisk nivå används inte kvinnors forskarkompetens på ett resurseffektivt sätt. Rådet beslutade 2005 om ett mål att 25% av de ledande befattningarna inom offentlig forskning skulle innehas av kvinnor, men 2009 var nivån bara 13% inom akademien kvinnor. Förutom andelen kvinnor är även inkluderingen av genusaspekter inom forskningen för begränsad enligt kommissionen.

Optimal spridning och överföring av vetenskaplig kunskap

Forskning och innovation gynnas av att forskare och näringsliv delar befintlig vetenskaplig kunskap. En stor utmaning är att implementera ”Öppen tillgång” (Open Access) på bred front, dvs. ge fri tillgång till vetenskapliga publikationer och forskningsdata via Internet. Kommissionen har därför publicerat ett meddelande om denna specifika fråga (KOM (2012) 401) Även ”Öppen innovation” (Open Innovation) och kunskapsöverföring mellan offentliga och privata aktörer, behöver utvecklas för att öka de ekonomiska effekterna av forskning.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet innehåller inga konkreta förslag till lagstiftning. Medlemsstaterna bjuds istället in att inom de fem prioriterade områdena se över och avlägsna eventuella nationella regler som hindrar förverkligandet av ERA.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inga budgetära konsekvenser förutses.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen är positiv till kommissionens meddelande om ERA. Utvecklingen av ERA är av stor betydelse för genomförandet av Europa 2020-strategin och dess flaggskeppsinitiativ Innovationsunionen.

Enligt regeringen är de prioriteringar som lyfts fram i meddelandet centrala och substantiella på en generell nivå. De är också i linje med den inriktning som regeringen förespråkat under konsultationen.

ERA:s utveckling är beroende av EU:s ramprogram för forskning. Det är därför viktigt att det kommande ramprogrammet för perioden 2014-2020 (Horisont 2020), som är under förhandling, utformas så att det bidrar till ERA på ett effektivt sätt.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Ej kända.

Ej kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Inget remissförfarande har genomförts.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Artikel 179 anger att unionen ska ha som mål att stärka unionens vetenskapliga och tekniska grund genom att åstadkomma ett europeiskt forskningsområde med fri rörlighet för forskare, vetenskapliga rön och teknik.

Artikel 182.5 anger att Europaparlamentet och rådet ska föreskriva nödvändiga åtgärder för att genomföra det europeiska forskningsområdet.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Kommissionen menar i en tillhörande konsekvensbedömning (SWD (2012) 211) att meddelandets innehåll respekterar subsidiaritetsprincipen. Europeiskt mervärde skapas enligt kommissionen på flera sätt. För det första genom att ett koordinerat angreppssätt ökar effektiviteten i forskningssystemen och minskar onödig duplicering av insatser. Harmonisering och kritisk massa skapar för det andra förutsättningar för de bästa forskarlagen att samarbeta och uppnå internationell konkurrenskraft. För det tredje behövs insatser på europeisk nivå med tanke på den korta tid som står till förfogande innan ERA ska vara förverkligat år 2014. För det fjärde är unionsnivån bäst lämpad att utvärdera vilka framsteg som har uppnåtts och om det finns behov av ytterligare åtgärder.

Regeringen delar uppfattningen att förslaget respekterar subsidiaritetsprincipen.

Ingen lagstiftning på EU-nivå föreslås utan medlemsstaterna bjuds in att inom ramen för nationell kompetens förändra sina nationella regelverk.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Rådslutsatser om ERA förväntas bli antagna vid Konkurrenskraftsrådets möte i december 2012.

